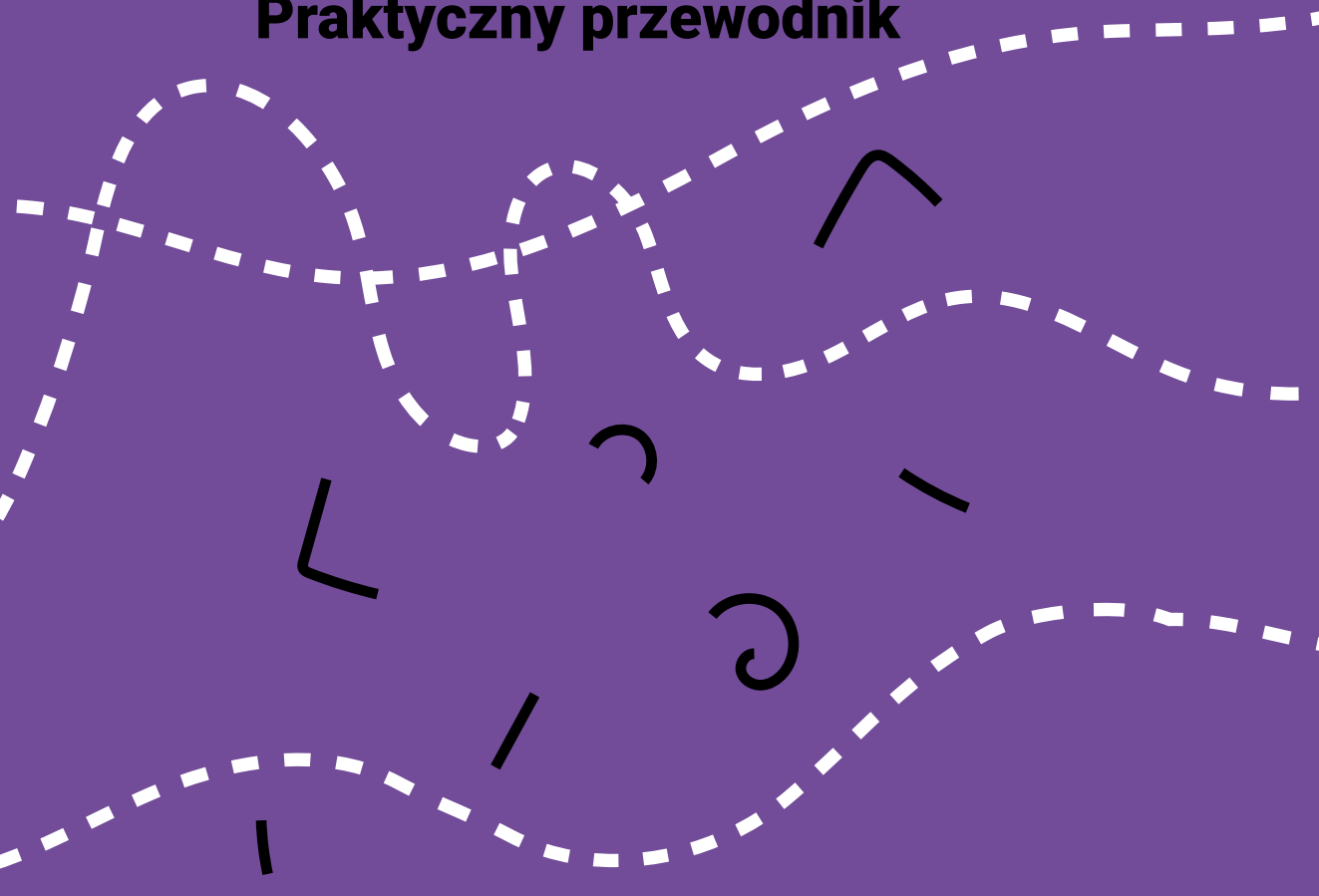

**Praca z osobami pokrzywdzonymi
przestępstwami motywowanymi
uprzedzeniami ze względu
na orientację seksualną
i tożsamość płciową**

Praktyczny przewodnik

Tekst: Marko Jurčić, Karolina Więckiewicz, Piotr Godzisz

Redakcja: Mia Gonan

Współpraca: Tamás Dombos, Bea Sándor, József Kárpáti, Giacomo Viggiani, Kenneth Mills, Tomas Vytautas Raskevičius, Paola Parolari, Thanasis Theoflopoulos, Nick Antjoulle, Jose Antonio Langarita oraz Núria Sadurní.

Tłumaczenie: Martyna Zimniewska

Korekta: Piotr Godzisz

Projekt graficzny: Ena Jurov

ISBN: 978-83-950283-3-5

Come Forward: wspieranie osób LGBT pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami

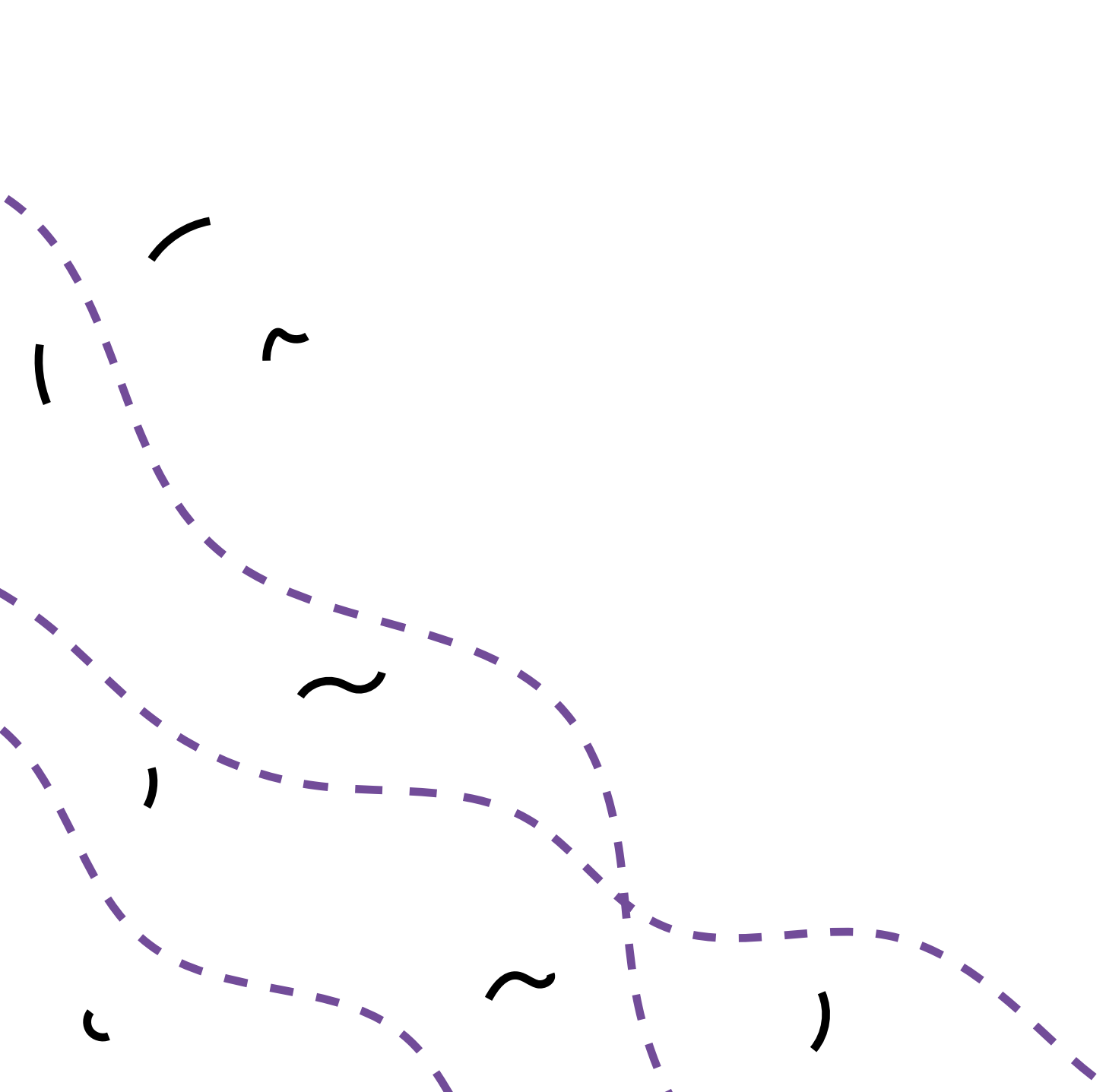
Koordinator Projektu: Giacomo Viggiani, Università di Brescia
Współkoordynator/ka projektu: Luciana Guaglianone, Università di Brescia
Lider naukowy: Piotr Godzisz, Lambda Warsaw

Projekt "Come Forward: wspieranie osób LGBT pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami" jest finansowany przez Program "Prawa, równość i obywatelstwo" (2014– 2020) Unii Europejskiej (JUST/2015/RACC/AG/VICT/8957).

Niniejsza publikacja została przygotowana przy wsparciu finansowym programu „Prawa, równość i obywatelstwo” Unii Europejskiej. Treść tej publikacji jest wyłączną odpowiedzialnością autorów/ek i nie może być w żaden sposób traktowana jako odzwierciedlenie poglądów Komisji Europejskiej.

Praca z osobami pokrzywdzonymi przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową

Istnieją niezbita dowody na to, że przestępstwa motywowane uprzedzeniami wobec osób LGBT występują w całej Europie. Według ankiety Agencji Praw Podstawowych (FRA) na temat LGBT (2013)¹, więcej niż jedna na cztery osoby LGBT (26%) została zaatakowana lub groziła jej przemoc w ciągu pięciu lat poprzedzających badanie. Dane są jeszcze bardziej niepokojące jeśli chodzi o osoby transpłciowe, gdyż jedna trzecia (34%) wszystkich osób transpłciowych mówi, iż została fizycznie lub seksualnie zaatakowana lub była w sytuacji zagrożenia przemocą w ciągu pięciu lat poprzedzających badanie. Zarówno krajowe badania dotyczące wiktymizacji, jak i sprawy zbierane przez organizacje pozarządowe i zgłaszane do Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR), wskazują na dużą liczbę przestępstw z nienawiści wobec osób LGBT w całym regionie. Ankieta Agencji Praw Podstawowych na temat LGBT 2013 pokazuje również, że w całej Europie przemoc homofobiczna i transofobiczna wciąż pozostaje niedostatecznie zgłaszana. Mniej niż jeden na pięć (22%) incydentów, doświadczanych przez respondentów/ki w ciągu pięciu lat poprzedzających badanie, został zgłoszony.

Aby zwalczyć problem niedostatecznego zgłaszania oraz poprawić system wsparcia dla osób pokrzywdzonych, projekt Come Forward: wspieranie osób LGBT pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami działa na rzecz zwiększenia liczby specjalnych

1 Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej: Ankieta Unii Europejskiej na temat LGBT, Luksemburg: Biuro Unii Europejskiej, 2013

ośrodków raportowania pierwszego kontaktu, poprzez wzmocnienie potencjału społeczeństwa obywatelskiego i oficjalnych partnerów na szczeblu lokalnym i krajowym, a także na rzecz poprawy dostępu do specjalistycznego wsparcia poprzez wzmocnienie potencjału placówek świadczących usługi wsparcia dla osób pokrzywdzonych.

Przewodnik, który trzymasz w swoich rękach, oparty jest na standardach określonych przez Dyrektywę o Prawach Osób Pokrzywdzonych 2012/29/EU² i jest wynikiem doświadczenia ekspertów/ek z różnych krajów europejskich i współpracy z instytucjami i organizacjami w zakresie tego, w jaki sposób najlepiej zapewnić wdrożenie Dyrektywy w celu ochrony praw osób LGBT w ich krajach.

2 Dyrektywa 2012/29/EU Rady i Parlamentu Europejskiego z dnia 25 października 2012 ustanawiająca minimalne standardy w zakresie praw, wsparcia i ochrony osób pokrzywdzonych przestępstw

Spis treści

Terminologia użyta w tym przewodniku	9
Jakich słów używać, mówiąc o osobach LGBT	12
Dyskryminacja i przestępstwa z nienawiści – podstawy prawne	14
Dyrektywa o Prawach Osób Pokrzywdzonych	14
Prawo krajowe	16
Charakter przemocy wobec osób LGBT	18
Przemoc wobec osób LGBT w liczbach	21
Przemoc wobec osób LGBT w Polsce	23
Dlaczego osoby LGBT nie zgłaszają doświadczanych przestępstw?	25
Kiedy przestępstwo z nienawiści jest zgłoszone	30
Ogólne wytyczne dotyczące reagowania na zgłoszenie przestępstwa z nienawiści	30
Jak rozpoznać przestępstwo z nienawiści wobec osób LGBT?	31
Dokumentowanie przestępstw z nienawiści	33
Zwracanie się do społeczności LGBT	34
Perspektywa osoby pokrzywdzonej	36
Wspieranie osób pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami wobec osób LGBT	41
Lista kontaktów	46

Terminologia użyta w tym przewodniku

Dlaczego ważne jest zrozumienie i stosowanie właściwej terminologii? Zrozumienie takich terminów jak orientacja seksualna, tożsamość płciowa i ekspresja płciowa, pomaga nam lepiej zrozumieć doświadczenia i tożsamości osób pokrzywdzonych przestępstwami z nienawiści wobec osób LGBT i w ten sposób je uszanować. Poszanowanie tożsamości danej osoby i użycie słów, których sama używa, by opisać siebie, to pierwszy krok do nawiązania zaufania z taką osobą. Tylko osoba, która czuje się szanowana i bezpieczna, może współpracować i dostarczać nam informacji potrzebnych w naszej pracy. Język pełen szacunku może mieć kluczowe znaczenie w badaniu szczegółów zdarzenia i znalezieniu najlepszego sposobu, aby pomóc osobie pokrzywdzonej.

9

Znaczenie stosowania terminologii pełnej szacunku:

- poszanowanie tożsamości i doświadczenia osoby pokrzywdzonej
- budowanie zaufania u osób pokrzywdzonych i zapewnienie im poczucia bezpieczeństwa
- zachęcenie osoby pokrzywdzonej do współpracy

Na jakiej podstawie dyskryminowane są osoby LGBT?

Płeć (biologiczna) – odnosi się do biologicznej, społecznej i prawnej klasyfikacji opartej na kombinacji cech ciała, w tym: chromosomów, hormonów, wewnętrznych i zewnętrznych narządów rozrodczych i drugorzędnych cech płciowych. Osoby, których płci biologicznej nie można sklasyfikować jako męskiej lub żeńskiej, można zaklasyfikować jako osoby interseksualne, jednak one mogą identyfikować się jako osoby płci męskiej, żeńskiej, osoby trans, niebinarne lub inne.

Orientacja seksualna – opisuje wzorzec przyciągania emocjonalnego i seksualnego osób określonej płci lub osób bez względu na płeć.

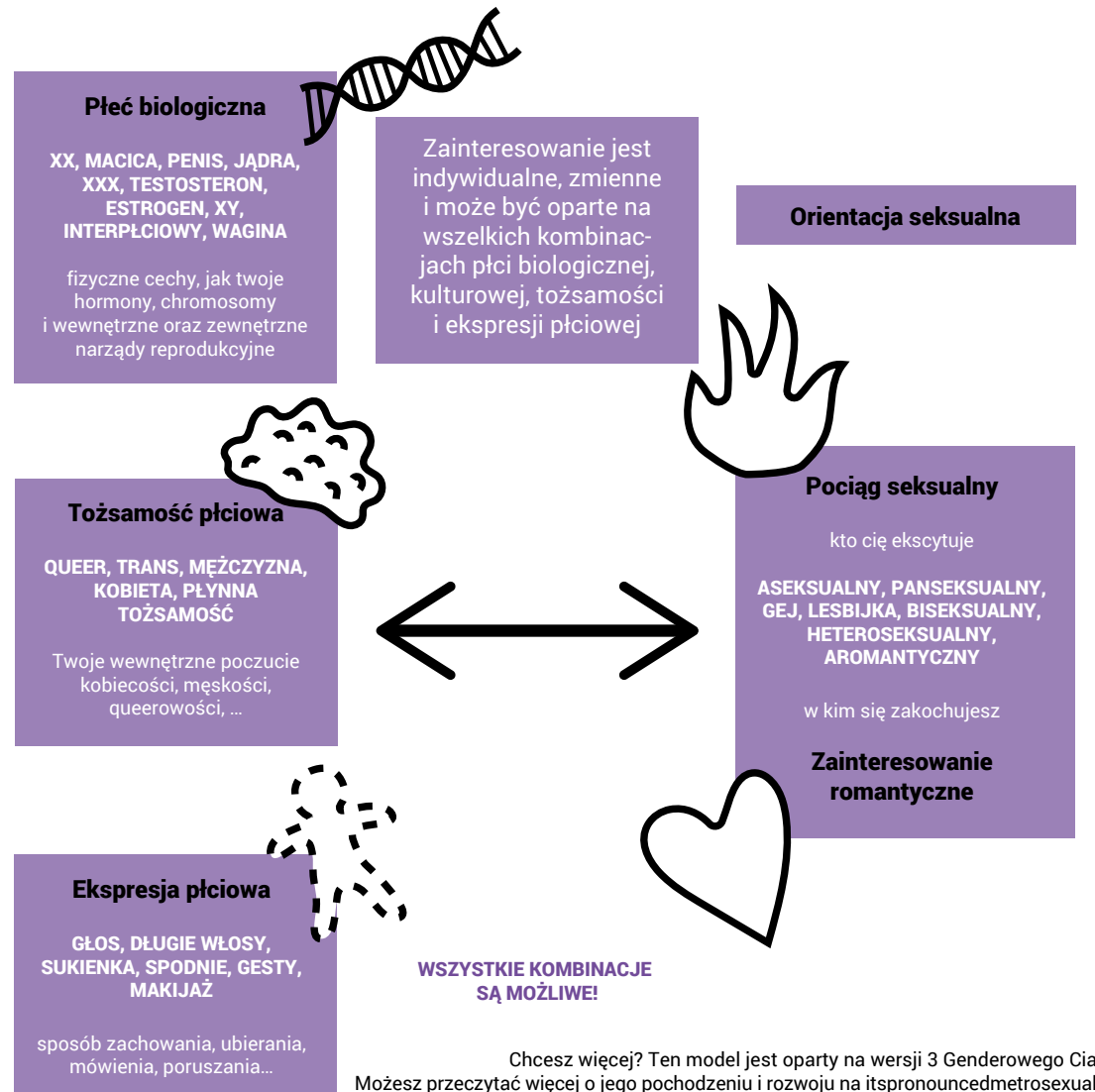
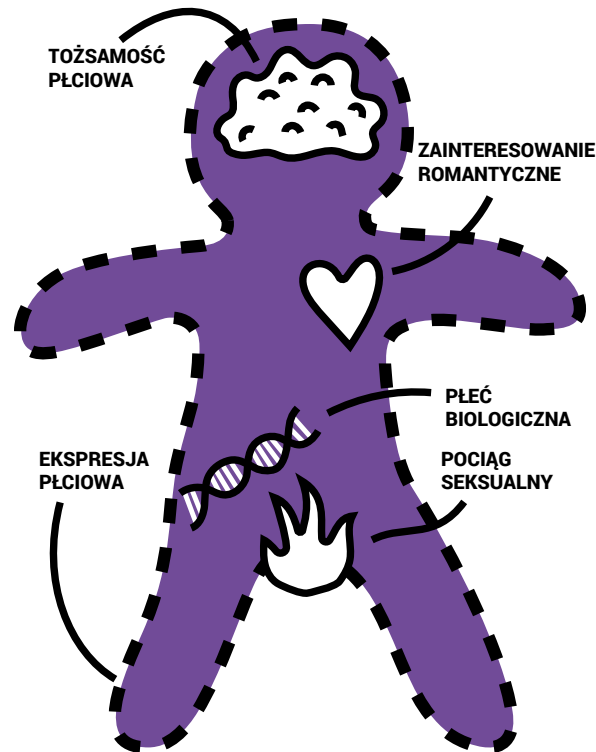
Płeć społeczno-kulturowa (gender) – odnosi się do społecznie skonstruowanego zestawu oczekiwań, zachowań i działań kobiet (kobiecość) i mężczyzn (męskość), przypisywanych im na podstawie ich płci biologicznej.

Tożsamość płciowa – odnosi się do osobistego doświadczenia płci, do której osoby czują przynależność, co może, ale nie musi być zgodne z płcią, którą przydzielono im przy narodzinach.

Ekspresja płciowa – odnosi się do różnych aspektów tego, jak dana osoba wyraża swoją tożsamość płciową poprzez wygląd, zachowanie, język, zainteresowania, role i inne, zauważalne na zewnątrz sposoby.

Genderowy “ciastek”

Tożsamość płciowa, ekspresja płciowa, orientacja seksualna... z reguły nie są jasno określone i często są zróżnicowane. To nie jest binarne. Nie albo/albo. Czasami nawet oraz/oraz. Trochę tego, trochę tamtego. Całe ciastko, warto się w nie wgrzyźć!

Jakich słów używać, mówiąc o osobach LGBT

Jest wiele słów, których ludzie używają w odniesieniu do osób LGBT. Nie wszystkie z nich są jednak tymi, z którymi identyfikuje się większość osób LGBT. Niektóre z najczęściej używanych terminów są uznawane za obraźliwe, medyalizujące lub przestarzałe, a jeśli są stosowane, mogą prowadzić do nieufności lub odrzucenia kontaktu.

12

Najczęściej używane terminy, które są uznawane przez społeczność za dopuszczalne, to te reprezentowane w skrócie LGBT, oznaczające: lesbijki, geje, osoby biseksualne i transpłciowe. Istnieje wiele kombinacji tego skrótu: niektóre wersje zmieniają kolejność liter; niektóre litery są pomijane lub dodawane w celu uwzględnienia wielu różnych tożsamości płciowych.

Znaczenie skrótu LGBT

Lesbijki – osoby żeńskiej płci biologicznej i/lub społeczno-kulturowej, które fizycznie i emocjonalnie pociągają osoby płci żeńskiej biologicznej i/lub społeczno-kulturowej

Geje – osoby płci męskiej płci biologicznej i/lub społeczno-kulturowej, które fizycznie i emocjonalnie pociągają osoby męskiej płci biologicznej i/lub społeczno-kulturowej

Osoby biseksualne – osoby, które fizycznie i emocjonalnie pociągają osoby bez względu na płeć biologiczną/społeczno-kulturową

Osoby transpłciowe – osoby, których tożsamość płciowa różni się od płci przypisanej przy urodzeniu, oraz osoby, które chcą wyrazić swoją tożsamość płciową w inny sposób niż płeć przypisana przy urodzeniu

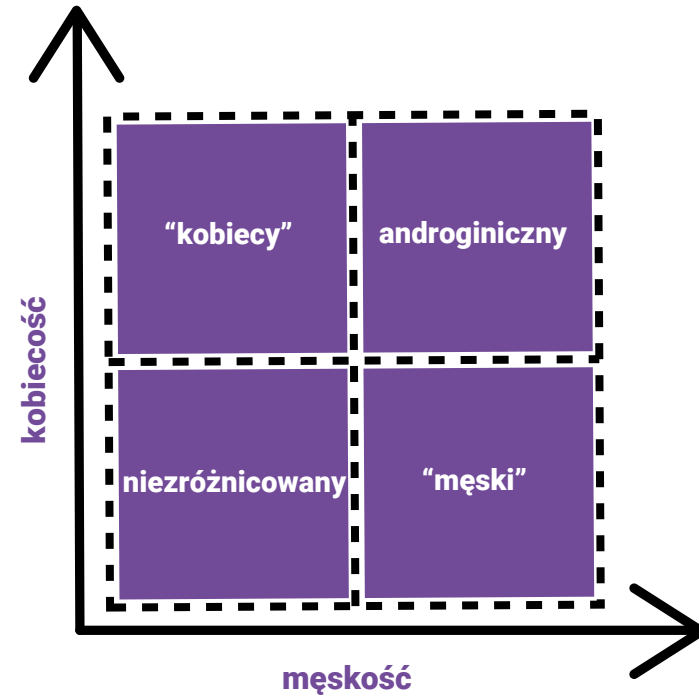
Dodatkowe terminy, które możesz spotkać:

Osoby cispłciowe – osoby, których tożsamość płciowa jest zgodna z płcią wyznaczoną przy urodzeniu

Osoby interpłciowe – osoby urodzone z cechami płciowymi, które nie pasują do typowych definicji męskich lub kobiecych ciał

Queer (z ang.) – historycznie uwłaczające określenie dla osób LGBT, odzyskane przez osoby, których płeć, ekspresja płciowa i/lub seksualność nie odpowiadają dominującym oczekiwaniom ani nie pasują do definicji tożsamości LGBT.

13

Tożsamości gejowskie, lesbijskie lub biseksualne odnoszą się do orientacji seksualnej danej osoby, tożsamość transpłciowa do tożsamości płciowej danej osoby, a interpłciowa do cech płciowych. Natomiast płeć biologiczna, płeć społeczno-kulturowa i ekspresja płciowa wpływają na każdą osobę w głęboki i złożony sposób. Stanowią one główne aspekty naszej seksualności i ludzkiej natury.

Dyskryminacja i przestępstwa z nienawiści – podstawy prawne

14 W ciągu ostatnich dziesięcioleci kraje europejskie poczyniły znaczące, pozytywne kroki w stronę zapewnienia ochrony prawnej osobom LGBT. Regulacje w zakresie ochrony przed dyskryminacją i przestępstwami z nienawiści wobec osób LGBT zostały rozwinięte w zaleceniach Unii Europejskiej (UE), Rady Europy (RE) i Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ).

Dyrektywa o Prawach Osób Pokrzywdzonych

W 2012 roku Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej przyjęły Dyrektywę 2012/29/UE ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony osób pokrzywdzonych przestępstwami. Celem Dyrektywy o Prawach Osób Pokrzywdzonych jest zapewnienie osobom pokrzywdzonym przestępstwami odpowiednich informacji, wsparcia i ochrony oraz możliwości uczestniczenia w postępowaniu karnym. Dyrektywa wymaga od państw członkowskich zapewnienia osobom pokrzywdzonym dostosowanych świadczeń oraz poświęcenia szczególnej uwagi osobom pokrzywdzonym przestępstwami popełnionymi z powodu uprzedzeń lub motywów dyskryminacyjnych, które mogą być związane w szczególności z ich cechami osobistymi.

Zgodnie z Dyrektywą o Prawach Osób Pokrzywdzonych, przemoc ze względu na płeć jest skierowana przeciwko osobie ze względu na jej płeć, tożsamość płciową lub ekspresję płciową albo w sposób nieproporcjonalny dotyka osób określonej płci. Może ona powodować fizyczną, seksualną, emocjonalną lub psychiczną krzywdę osoby albo szkodę ekonomiczną.

Obejmuje przemoc w bliskich związkach, przemoc seksualną (w tym gwałt, napaść na tle seksualnym i molestowanie seksualne), handel ludźmi, niewolnictwo oraz różne formy krzywdzących praktyk, takich jak przymusowe małżeństwa, okaleczanie żeńskich narządów płciowych i tak zwane "przestępstwa honorowe" (patrz motyw 17).

Zgodnie z definicją podaną przez ODIHR³, przestępstwa z nienawiści są czynami przestępczymi motywowanymi uprzedzeniami wobec określonych grup ludzi. Aby zostać uznane za przestępstwo z nienawiści, musi ono spełniać dwa kryteria: po pierwsze, czyn ten musi stanowić przestępstwo w rozumieniu prawa karnego; po drugie, musi być motywowany uprzedzeniami.

Uprzedzeniową motywację można ogólnie zdefiniować jako z góry przyjęte negatywne opinie, stereotypowe założenia, nietolerancję lub nienawiść skierowane do określonej grupy o wspólnej cesze, takiej jak rasa, pochodzenie etniczne, język, religia, narodowość, orientacja seksualna, płeć lub jakkolwiek inna cecha podstawowa. Przestępstwo z nienawiści nie musi być skierowane wyłącznie przeciwko osobie, ale może być przestępczą szkodą majątkową (np. wandalizm mienia osobistego, spotkanie społeczności).

Dyrektywa o Prawach Osób Pokrzywdzonych wyraźnie stwierdza w motywie 9, że przestępczość nie tylko godzi w społeczeństwo, a także narusza indywidualne prawa zapisane w Karcie Praw Podstawowych UE. W związku z tym, osoby pokrzywdzone przestępstwami powinny być uznawane i traktowane z szacunkiem, wrażliwością i profesjonalizmem, bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub jakiegokolwiek inne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek, płeć, ekspresję płciową, tożsamość płciową, orientację seksualną, status pobytu w kraju lub stan zdrowia.

3 Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) jest instytucją praw człowieka należącą do Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). ODIHR udziela wsparcia, pomocy i wiedzy państwom członkowskim i społeczeństwu obywatelskiemu w zakresie promowania demokracji, praworządności, praw człowieka, tolerancji i przeciwdziałania dyskryminacji.

Prawo krajowe

16

Kodeks karny (dalej: k.k.) wprost penalizuje zachowania mające postać przestępstw motywowanych uprzedzeniami, jednak wyłącznie tych popełnianych ze względu na przynależność narodową, etniczną, rasową, polityczną, wyznaniową lub ze względu na bezwyznaniowość. Zabronione pod groźbą kary jest stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości (art. 119 k.k.), publiczne znieważanie osoby lub grupy osób lub naruszanie nietykalności cielesnej z tych przyczyn (art. 257 k.k.). Przesłanką stanowi również publiczne propagowanie faszyzmu lub innego ustroju totalitarnego oraz nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość (art. 256 k.k.).

Przesłanki orientacji seksualnej czy tożsamości płciowej nie są ujęte w Kodeksie karnym (dalej: k.k.) w sposób, który pozwalałby na szczególne ściganie sprawców popełniających przestępstwa w związku z uprzedzeniami wobec osób LGBT. Rekomendowane przez organizacje społeczne i instytucje międzynarodowe zmiany kodeksu w kierunku większej ochrony pokrzywdzonych takimi przestępstwami kończyły się dotychczas niepowodzeniem.

Nie oznacza to jednak, że w Kodeksie karnym nie ma żadnych narzędzi do tego, by karać sprawców przestępstw homofobicznych czy transfobicznych. Przesłanką jest przestępstwo polegające na znieważeniu czy naruszeniu nietykalności cielesnej, a także inne przestępstwa przeciwko mieniu, życiu czy zdrowiu, godności lub wolności seksualnej są ścigane, chociaż nie ze względu na szczególne ujęcie motywacji uprzedzeniowej w przepisach.

To, co zdarza się najczęściej, czyli wyzwiska pod adresem osób LGBT, to czyn, który może stanowić przestępstwo znieważenia (art. 216 k.k.). Przesłanką jest jednak z oskarżenia prywatnego. Oznacza

to, że osoba pokrzywdzona musi sama zebrać dowody, sporządzić akt oskarżenia i przy pomocy pełnomocnika procesowego oskarżać sprawcę w sądzie. Podobnie jest w przypadku naruszenia nietykalności cielesnej (art. 217 k.k.) a także spowodowania naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia, które trwają poniżej siedmiu dni (art. 157 k.k.). Dlatego osobom pokrzywdzonym trudno jest dochodzić sprawiedliwości. Przesłanką motywacji spowodowanej negatywnymi postawami wobec osób LGBT nie jest brana pod uwagę w postępowaniach. Mimo możliwości odnotowania faktu takiej motywacji dla celów statystycznych, wciąż dzieje się to na tyle rzadko, że skala przemocy z nienawiści wobec osób LGBT pozostaje niedoszacowana.

17

W sytuacji braku możliwości skorzystania z procedury karnej, pozostaje Kodeks cywilny, który zawiera mechanizmy służące ochronie przed niedozwolonymi zachowaniami noszącymi znamiona naruszeń i powodującymi szkody zarówno materialne, jak i niematerialne. Art. 23 Kodeksu cywilnego wprowadza otwarty katalog chronionych prawem dóbr osobistych. Nie ma wśród nich orientacji seksualnej ani tożsamości płciowej, ale pojawia się określenie "w szczególności", co oznacza, że cechy wymienione wprost w artykule nie są wszystkimi cechami, które stanowią dobra osobiste. Dlatego naruszenie godności w związku z negatywnymi postawami względem czyjejs orientacji seksualnej czy tożsamości płciowej można traktować w kategoriach naruszenia dóbr osobistych i pozwać osobę wyrządzającą szkodę swoim zachowaniem do sądu. Praktyka procesowa i orzecznicza wskazuje na to, że orientacja seksualna i tożsamość płciowa stanowią dobra osobiste. Należy jednak pamiętać, że ciężar udowodnienia całego naruszenia leży po stronie osoby, która go doznała.

Charakter przemocy wobec osób LGBT

18 Co kryje się za przemocą z nienawiści? Dlaczego w ogóle osoba lub grupa osób popełnia akt przemocy? Jeszcze większym pytaniem jest, dlaczego ktoś mógłby zaatakować inną osobę, której nawet nie zna? Myśląc o nienawiści i kto mógłby w ogóle popełnić te zbrodnie, większość z nas ma swój własny pomysł. Jednak w przeciwieństwie do obrazu, który nasuwa się w pierwszej kolejności – członków/iń grup nienawiści, gangów lub neonazistów/ek – większość aktów przemocy na tle nienawiści nie jest popełniana przez członków/inie zorganizowanych grup. Większość sprawców to zwykli ludzie, którzy mogą, ale nie muszą być podatni na przemoc. Wielu naukowców/czyń, badaczy/ek i akademików/czek z różnych dziedzin spędziło ostatnie dekady na poszukiwaniach przyczyn fanatyzmu, przemocy i zbrodni.

Przede wszystkim należy podkreślić, że uprzedzenia są powszechne w każdej kulturze. Zazwyczaj wynikają one z niewiedzy lub braku kontaktu z „nieznanym”. Istnieje wiele czynników prowadzących do uprzedzeń o charakterze homofobicznym, transfobicznym i bifobicznym. Wśród nich najczęstsze są przekonania religijne – zakładanie, że każda forma związku seksualnego osób tej samej płci jest zła i potępiona. Dodatkowo, historia instytucjonalnych prześladowań osób LGBT – w większej części Europy depenalizacja homoseksualizmu nastąpiła dopiero w XX wieku, podczas gdy Światowa Organizacja Zdrowia zniósła zapis o homoseksualności z listy zaburzeń psychicznych jeszcze później, w 1990 roku. Istnieją również czynniki uwarunkowane kulturowo, takie jak seksizm i macyzm (machismo) – przekonanie, że kobiety lub mężczyźni nie powinni nigdy postępować wbrew normom, których spełniania się od nich oczekuje.

Te i inne czynniki, które przyczyniają się do uprzedzeń, nie prowadzą automatycznie do przemocy. Większość ludzi nie jest wystarczająco zmotywana przez swoje uprzedzenia, aby popełnić zbrodnię

przeciwko drugiej osobie. Uprzedzenia pozostają jednak na tyle silne, że prowadzą do stygmatyzacji osób LGBT jako grupy szczególnie wrażliwej.

19 **Dyskryminacja** – postawienie osoby lub grupy w mniej korzystnej sytuacji niż inne osoby w porównywalnej sytuacji. Przyczyną dyskryminacji zwykle jest wyłącznie faktyczna lub domniemana przynależność danej osoby do określonej kategorii społecznej. Pośrednia dyskryminacja występuje wtedy, gdy istnieje praktyka, regulacja lub zasada, która odnosi się do wszystkich w taki sam sposób, ale w wyraźny sposób ma mniej korzystny wpływ na niektóre osoby w porównaniu do innych.

Przestępstwo z nienawiści – czyny przestępcze motywowane uprzedzeniami wobec określonych grup ludzi.

Przemoc – celowe użycie siły fizycznej, emocjonalnej, seksualnej i ekonomicznej wbrew czyjejś woli, w celu spowodowania krzywdy fizycznej lub psychicznej, śmierci, niedorozwoju i/lub niedostatku.

Homofobia – szereg negatywnych postaw, uczuć i działań, w tym dyskryminacja i przemoc wobec osób, które identyfikują się lub są postrzegane jako lesbijki lub geje.

Transfobia – szereg negatywnych postaw i uczuć, w tym dyskryminacja i przemoc wobec osób, które identyfikują się lub są postrzegane jako osoby transpłciowe.

Bifobia – szereg negatywnych postaw i uczuć, w tym dyskryminacja i przemoc wobec osób, które identyfikują się lub są postrzegane jako biseksualne.

Heteroseksizm – domniemanie, że każdy jest heteroseksualny i cispłciowy, i że tylko związki i pociąg do płci przeciwnej są akceptowalne, a przez to lepsze.

Seksizm – systemowa dyskryminacja oparta na domniemaniu, że fizyczne różnice między płciami uzasadniają wyższość jednej płci biologicznej i/lub społeczno-kulturowej nad drugą.

Patriarchat – system społeczny, w którym cis-mężczyźni odgrywają główną rolę w życiu politycznym, społecznym i publicznym, sprawując kontrolę nad własnością i korzystając z przywilejów społecznych.

A co z przemocą i uprzedzeniami wobec osób LGBT? Homofobia, bifobia i transfobia mogą przybierać różne formy, w tym negatywnych postaw i przekonań w stosunku do osób identyfikujących się lub postrzeganych jako lesbijki, osoby biseksualne, homoseksualne lub transpłciowe. Często oparte są one na uprzedzeniach, niezrozumieniu, fałszywych informacjach, stereotypach lub strachu, który może, ale nie musi mieć głębokich uzasadnień społecznych, religijnych, historycznych, kulturowych czy innych. Tych uprzedzeń często dana osoba uczy się w rodzinie.

Przemoc homofobiczna i transfobiczna to przemoc ze względu na płeć. Podobnie jak w przypadku innych form przemocy ze względu na płeć, występuje ona na skutek oczekiwań związanych z normatywną rolą każdej płci. Oznacza to, że w społeczeństwie lub społeczności istnieją pewne oczekiwania społeczne dotyczące akceptowalnych zachowań związanych z płcią lub rolami płciowymi. Jednocześnie istnieją tylko dwie uznane płcie – męska i żeńska – i mają one nierówną władzę, co nie jest powszechnie rozumiane. Krótko mówiąc, każda osoba (każdej płci) może stać się celem fizycznych lub werbalnych ataków za przekraczanie dominujących koncepcji ról płciowych. Można znaleźć wiele przykładów przekraczania oczekiwanej lub dominującej koncepcji ról płciowych, gdyż role społeczne są złożone i mogą się różnić, ale oto niektóre z oczywistych:

- Geje przekraczają pojęcie męskości, jeśli uprawiają seks z innymi mężczyznami
- Lesbijki przekraczają pojęcie kobiecości, ponieważ nie uprawiają seksu z mężczyznami
- Niektórzy mężczyźni przekraczają pojęcie męskości, jeśli ich ekspresja płciowa jest postrzegana jako „zbyt kobieca”
- Niektóre kobiety przekraczają pojęcie kobiecości, ponieważ domagają się równego traktowania (np. w rodzinie, w miejscu pracy, w życiu publicznym)
- Osoby transpłciowe przekraczają pojęcie płci, ponieważ przełamują pogląd, że płeć wynika z cech płciowych danej osoby

- Osoby interseksualne przekraczają pojęcie dwóch różnych płci, mając ciała, których nie można sklasyfikować jako męskie ani żeńskie.

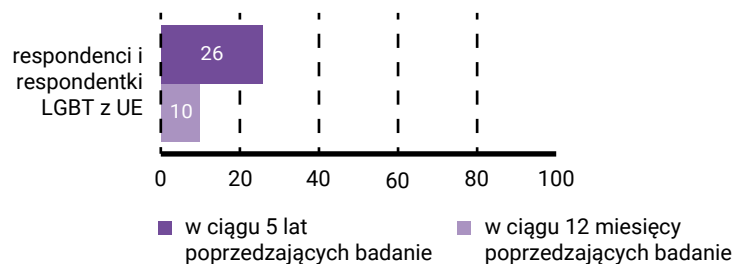
Co sprawia, że zachowanie staje się homofobiczne lub transfobiczne? W skrócie, dany akt jest homofobicznym lub transfobicznym przestępstwem z nienawiści, jeśli motywem ataku sprawcy była rzeczywista lub domniemana orientacja seksualna osoby atakowanej, tożsamość płciowa i/lub ekspresja płciowa. Jeśli osoba atakowana lub ktokolwiek inny uważa coś, czego doświadczył/a, za przestępstwo z nienawiści, powinno to zostać udokumentowane i odnotowane właśnie jako przestępstwo z nienawiści przez osobę, której ta informacja jest zgłaszana, a w przypadku dalszego postępowania karnego, powinno być traktowane jako przestępstwo z nienawiści zgodnie z ustawodawstwem krajowym.

Przemoc wobec osób LGBT w liczbach

W 2012 roku Agencja Praw Podstawowych (FRA) uruchomiła ankietę internetową (opublikowaną w maju 2013 r.), dotyczącą doświadczeń w zakresie motywowanej uprzedzeniami dyskryminacji, przemocy i molestowania wobec osób LGBT. W ankiecie otrzymano 93,079 odpowiedzi, a wyniki pokazują, że osoby LGBT w UE cierpią z powodu dyskryminacji, marginalizacji i przemocy w szkole, pracy i przestrzeni publicznej.

Jedna czwarta (26%) wszystkich respondentów/ek ankiety LGBT w UE została zaatakowana lub była w sytuacji zagrożenia przemocą w ciągu ostatnich pięciu lat (zob. Rysunek 1). Większość respondentów/ek, którzy/re doświadczyli/ły przemocy (59%) w ostatnim roku, powiedziała, że ostatni atak lub groźba przemocy nastąpiły częściowo lub całkowicie dlatego, że byli/ły postrzegani/ne jako osoby LGBT.

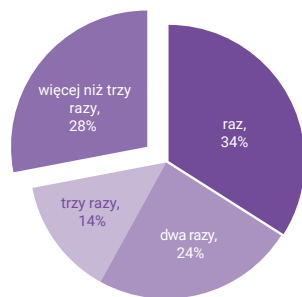
Wykres 1: Występowanie przemocy w ciągu pięciu lat poprzedzających badanie i w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (%)

Źródło: Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej: Badanie lesbijek, gejów, osób biseksualnych i transpłciowych w UE: Publikacje Unii Europejskiej, 2013, s. 56

Osoby transpłciowe stanowią grupę o szczególnie wysokim ryzyku, gdyż doświadczają najwyższego poziomu wielokrotnych aktów przemocy i przestępstw z nienawiści. Jedna trzecia (34%) wszystkich osób transpłciowych twierdzi, że została fizycznie lub seksualnie zaatakowana lub była w sytuacji zagrożenia przemocą w ciągu pięciu lat poprzedzających badanie, a około 3 na 10 respondentów/ek transpłciowych stwierdziło, że doświadczyły przemocy lub gróźb przemocy więcej niż trzy razy w ciągu ostatniego roku (patrz Rysunek 2).

Wykres 2: Respondenci i respondentki trans doświadczający ataków lub gróźb przemocy co najmniej raz w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie, według liczby zdarzeń

Źródło: Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej: Badanie lesbijek, gejów, osób biseksualnych i transpłciowych w UE: Publikacje Unii Europejskiej, 2013, s. 60

Wyniki ankiety wskazują, że sprawcy przemocy to najczęściej osoby nieznanne osobom pokrzywdzonym: 45% niedawnych aktów przemocy, których doświadczyli/ły respondenci/tki, zostało popełnionych przez „inną osobę, której nie znali/ły”. W jednej trzeciej przypadków (36% niedawnych aktów przemocy), sprawcami byli nastolatki/ki lub grupa nastolatków/ek. W przypadku aktów przemocy ze strony osób, które respondent/ka zna, była to najczęściej osoba w pracy, szkole, na uczelni lub uniwersytecie (17%).

W większości przypadków przemocy motywowanej nienawiścią, ponad połowa aktów przemocy miała miejsce w przestrzeni otwartej, najczęściej na ulicy lub na placu, parkingu lub innej otwartej przestrzeni publicznej (44%). Jeśli chodzi o akty przemocy, do których doszło w pomieszczeniach zamkniętych, najczęstszą lokalizacją znów była przestrzeń publiczna: co dziesiąte zdarzenie miało miejsce w „kawiarni, restauracji, pubie lub klubie”, a jedno na trzy w transporcie publicznym. Domy/mieszkania osób pokrzywdzonych zostały wymienione jako miejsce doświadczenia przemocy w 1 na 12 przypadków (8%).

Przemoc wobec osób LGBT w Polsce

Wiedza o skali przemocy doświadczanej przez osoby LGBT ze względu na ich orientację seksualną lub tożsamość płciową wynika przede wszystkim z badań oraz doświadczeń organizacji społecznych. Badania na temat sytuacji społecznej osób LGBT w Polsce, przeprowadzone w latach 2005–2007, 2010–2011 i 2015–2016 przez Lambdę Warszawa, Kampanię Przeciw Homofobii i Trans-Fuzję, dotyczące różnych sfer życia, wskazują, że doświadczenie przemocy wśród osób LGBT jest powszechne. Podobne wnioski wynikają z raportów „Przemoc motywowana homofobią” oraz „Różowa księga nienawiści”, wydanych przez KPH. Na wysoki stopień wiktymizacji osób LGBT wskazują również badania przeprowadzone przez Centrum Badań nad Uprzedzeniami Uniwersytetu

Warszawskiego dla KPH (2016) oraz dla Rzecznika Praw Człowieka (2017).

24

Według najnowszej „Sytuacji społecznej osób LGBT” (2017), blisko 70% respondentów doświadczyło jakiejś formy przemocy ze względu na swoją faktyczną bądź domniemaną przez sprawcę orientację seksualną lub tożsamość płciową. Najczęstszą formą przemocy jest przemoc werbalna (wyzwiska). Częste są również groźby (blisko 34% osób). Przemocy fizycznej doświadczyło w różnej postaci prawie 13% osób badanych. Ponad 60% tych przypadków to bicie, szarpanie i kopanie. Zdecydowana większość badanych (70%) deklaruje, że miało to miejsce więcej niż 3 razy.

Ataki mają miejsce najczęściej w przestrzeni publicznej. 23% ataków dzieje się w miejscach, w których spotykają się osoby LGBT (kluby i bary) lub w związku z takimi wydarzeniami jak marsze równości czy inne zgromadzenia, na których widoczne są osoby LGBT. Najliczniejszą grupą sprawców (prawie 35%) są osoby „przypadkowe”, nieznane osobie pokrzywdzonej. Zdarza się jednak, że do przemocy dochodzi w domu, a sprawcami są bliscy ofiary – np. rodzice lub rodzeństwo.

Wszystkie badania wskazują na to, że osoby transpłciowe doświadczają przemocy motywowanej uprzedzeniami częściej niż osoby homoseksualne czy biseksualne. „Sytuacja społeczna osób LGBT” wskazuje na różnicę rzędu od 10 do 15% w doświadczeniach przemocy w ogóle, odsetki doświadczeń są także wyższe w poszczególnych rodzajach doznawanej przemocy.

Ogromnym problemem jest to, że pokrzywdzeni nie zgłaszają aktów przemocy, których doświadczają ani organom ścigania, ani nawet organizacjom społecznym, które mogą je w tej sytuacji wesprzeć.

Dlaczego osoby LGBT nie zgłaszają doświadczanych przestępstw?

25

Większość badań przeprowadzonych w Unii Europejskiej pokazuje, że przestępstwa z nienawiści nie są zgłaszane przez osoby pokrzywdzone lub zostają nieodpowiednio zaklasyfikowane (niedoszacowane) w postępowaniu karnym. Ankieta online LGBT w UE z 2013 roku także wskazuje na znaczne niedoszacowanie zgłoszeń; mniej niż jeden na pięć (22%) incydentów doświadczanych przez respondentów/ki w ciągu pięciu lat poprzedzających badanie został zgłoszony.

Najczęstszym powodem niezgłoszenia sprawy policji, podanym przez respondentów/ki, było to, że nie sądzili/ły, że służby podejmą jakiegokolwiek działania w tej sprawie. Co więcej, około jedna trzecia respondentów zaznaczyła, że uważa, że policja i tak nie może nic zrobić, nawet gdyby chciała. Charakter przestępstwa także może być przyczyną niedostatecznego zgłaszania – jedna trzecia uczestników/czek ankiety Agencji Praw Podstawowych (FRA) wskazała, że incydent był zbyt mały, niewystarczająco poważny albo nawet że zgłoszenie nigdy nie przyszło im do głowy jako opcja. Trzecią najczęstszą motywacją braku zgłoszenia przemocy był strach przed transfobiczną lub homofobiczną reakcją ze strony policji (patrz tabela 1).

Tabela 1: Powody niezgłaszania policji incydentów przemocy motywowanej uprzedzeniami (%)

	ostatni	najpoważniejszy
nie sądziłem/am, że cokolwiek zrobią	50	43
zbyt blahy/niewystarczająco poważny/nigdy mi się nie przytrafił	38	30
nie sądziłem/am, że mogą cokolwiek zrobić	37	32
strach przed homofobiczną i/lub transfobiczną reakcją ze strony policji	34	29
wstyd, zakłopotanie, nie chciałem/am, żeby ktokolwiek się dowiedział	26	29
strach przed sprawcą, odwetem	25	25
poradziłem/am sobie sam/a /z pomocą przyjaciela/przyjaciółki/ sprawa rodzinna	19	20
byłem/am zbyt emocjonalnie przygnębiony/a na kontakt z policją	16	18
nie uwierzyliby mi	16	14
nie chciałem/am, aby sprawca został aresztowany albo miał problemy z policją	6	5
myślałem/am, że to moja wina	6	7
ktoś mnie powstrzymał lub zniechęcił	5	5
zwróciłem/am się po pomoc gdzieś indziej	5	4
poszedłem/poszłam od razu do wyższej instytucji, aby zgłosić zdarzenie	0	0
inny powód	8	8

Źródło: Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej: Badanie lesbijek, gejów, osób biseksualnych i transpłciowych w UE: Publikacje Unii Europejskiej, 2013, s. 68

Czynniki psychologiczne i emocjonalne również odgrywają rolę w niezgłaszaniu przemocy, jednak nie wydają się być główną przyczyną niedostatecznej sprawozdawczości: 3 na 10 respondentów/ek z doświadczeniem przemocy na tle homofobicznym i transfobicznym, podaje, że nie zgłosili/ły ostatniego (26%) lub najbardziej poważnego (29%) incydentu, ponieważ czuli/ły wstyd lub zażenowanie z powodu tego, co się stało i dlatego zdecydowali/ły zachować to w tajemnicy.

Jedna czwarta respondentów/ek stwierdziła, że nie zgłosiła przemocy ze względu na lęk przed sprawcą/czynią i/lub przemocą wielokrotną.

Z badań przeprowadzonych przez organizacje pozarządowe w Polsce wynika, że osoby doświadczające ataków szukają pomocy w blisko 70% przypadków, ale najczęściej wśród osób bliskich i rodziny (49%), ewentualnie u psychologa (ponad 21%). W organizacjach społecznych

pomocy szuka ok. 6% pokrzywdzonych. Bardzo rzadko incydenty zgłaszane są organom ścigania.

Z badania "Sytuacja osób LGBTQIA" wydanego w 2017 roku, wynika, że z 3122 zdarzeń zgłoszono jedynie 104, co stanowi mniej niż 4% wszystkich incydentów. Jednak osoby biorące udział w tym badaniu nie podały powodów swoich decyzji w tym zakresie mimo, że były o to pytane. Odsetki zgłoszeń różniły się w zależności od rodzaju doświadczanej przemocy i raport przedstawia dokładne dane według których najczęściej (ponad 27% przypadków) zgłaszana była przemoc fizyczna, następnie groźby (ok. 7%), przemoc werbalna (1,5%) oraz przemoc seksualna (ponad 3%).

Na podstawie polskiego badania "Różowa księga nienawiści" można wyróżnić najczęstsze powody niezgłaszania przemocy przez osoby jej doświadczające. Czynniki, które utrudniają zgłoszenie przestępstwa to: brak wiary w skuteczność policji w takich sprawach (41%), obawa, że policja nie potraktuje sprawy poważnie (26%), obawa przed nieprzyjemnościami ze strony policji i złym traktowaniem (19%), obawa przed ujawnieniem orientacji seksualnej (17,5%), obawa przed zemstą sprawców (13%), brak wiedzy o tym, że można zgłosić (10%) oraz brak takiej potrzeby (57%). Zdarzają się również głosy świadczące o tym, że sami policjanci odradzają składanie oficjalnych zawiadomień. Osoby zgłaszające również mają doświadczenia świadczące o tym, że w 30% spotykają się z negatywną reakcją ze strony Policji, a tylko 20% z przyjazną, bez względu na to, jaki rodzaj przemocy zgłaszają.

Przyczyny niezgłaszania przemocy władzom

„Kiedy zostałem zaatakowany seksualnie, udało mi się zadzwonić na policję po pomoc, gdy wciąż jeszcze byłem przetrzymywany przez mężczyznę. Policja śmiała się ze mnie do telefonu i zaczęła żartować. [Policja] rozłączyła się. To była jasna dyskryminacja wobec gejów i spraw gwałtów na mężczyznach w ogóle”. (Francja, uczestnik ankiety online FRA LGBT, 2013)

Bąłem się, że policja ich przesłucha, a potem wypuści i że oni będą chcieli się na mnie zemścić za podanie ich na policję. (Polska, uczestnik badania “Różowa księga nienawiści” 2014)

„Zostałem/am zaatakowany/a fizycznie podczas imprezy przeciwko homofobii, w przestrzeni publicznej, przez trzech mężczyzn, prawdopodobnie członków grupy rasistowskiej. Nie zgłosiłem/am tego, ponieważ uważałem/am, że nie przyniesie to żadnych rezultatów”. (Grecja, uczestnik/czka ankiety online FRA LGBT, 2013)

Takie przypadki w tym mieście są powszechne. Policja działa w taki sposób, że można jeszcze skończyć z podbitym okiem. Nie ma sensu niczego zgłaszać na policję. (Polska, uczestnik badania “Różowa księga nienawiści” 2014)

„Akt przemocy miał miejsce na plaży w Hiszpanii. Byłem pijany i byłem z chłopakiem, więc być może nie byłem zbyt dyskretny, jeśli chodzi o bycie gejem. Zostałem zaatakowany bez ostrzeżenia i bez wyraźnego powodu. Nie zgłosiłem tego, bo nie sądziłem, że policja będzie zainteresowana, ponieważ byłem tylko turystą i niewiele mogłem im powiedzieć”. (Wielka Brytania, uczestnik ankiety online FRA LGBT, 2013)

Obawiam się, że to by nic nie dało. A nawet, jeśli tak, to byłaby to długa i bezcelowa walka. A gdyby policjant nas uderzył? (Polska, uczestnik badania “Różowa księga nienawiści” 2014)

W Polsce nie były prowadzone badania, które w sposób jednoznaczny pozwoliłyby na odpowiedź na pytanie, dlaczego osoby, które doświadczają przemocy motywowanej uprzedzeniami na tle orientacji seksualnej i tożsamości płciowej w większości nie zgłaszają takich incydentów nawet organizacjom LGBT. Z doświadczeń organizacji pozarządowych wynika, że sytuacje samego zgłoszenia zdarzenia nie zdarzają się często. Zgłoszenie towarzyszy najczęściej w związku z potrzebą zwróceniem się o pomoc lub wsparcie. Zgłaszanie przemocy, kiedy to wsparcie nie jest potrzebne, ma miejsce kiedy prowadzone są wzmożone działania dotyczące promowania idei zgłaszania. Przykładem takiej akcji była kampania “Jeśli to słyszysz, jeśli to mówisz”, która dotyczyła przemocy domowej motywowanej uprzedzeniami wobec osób LGBT. Także w ramach projektu “Hot Line” prowadzonego przez Stowarzyszenie Lambda Warszawa promowano ideę zgłaszania przemocy.

Kiedy przestępstwo z nienawiści jest zgłoszone

30

Znalezienie w sobie odwagi, aby zgłosić przestępstwo z nienawiści, nie jest dla osoby pokrzywdzonej łatwe. Ta osoba nie tylko doświadczyła zdarzenia, które mogło być traumatyczne, ale jeszcze najprawdopodobniej znajdzie się w sytuacji, w której musi ujawnić niektóre aspekty swojego życia osobistego i tożsamości obcym ludziom. Takie niechciane obnażenie może wywołać poczucie braku kontroli nad własnym życiem. Dlatego upewnij się, że wykonujesz następujące kroki, aby zapewnić osobę pokrzywdzoną, że jest ważna, a jej perspektywa zdarzeń jest uznana za istotną i szanowana.

Ogólne wytyczne dotyczące reagowania na zgłoszenie przestępstwa z nienawiści

1. Zawsze przedstawiaj się swoim pełnym imieniem i nazwiskiem oraz wyjaśnij swoją rolę w procedurze. Upewnij się, że osoba pokrzywdzona ma twoje dane kontaktowe i może się z Tobą skontaktować po rozmowie.
2. Zapytaj osobę, jak chce, by się do niej zwracać (Jak się nazywasz? Jak chcesz, żeby się do ciebie zwracać?)
3. Zapytaj osobę, czy ma jakiegokolwiek obrażenia fizyczne i upewnij się, że pomoc medyczna jest dostępna.
4. Jeśli to możliwe, poinformuj osobę o jej prawach zgodnie z ustawodawstwem krajowym i/lub Dyrektywą o Prawach Osób Pokrzywdzonych (2012/29/UE). Upewnij się, że osoba otrzymuje wszystkie istotne informacje w sposób prosty, dostępny i zrozumiały. Informacje należy podawać na różne sposoby: ustnie, na ulotce, którą można zabrać do domu itp.
5. Zawsze upewnij się, że osoba czuje się bezpiecznie i pewnie i że zawsze może zadawać ci pytania, jeśli coś nie jest zrozumiałe. Osoba powinna podawać tylko te informacje, które chce. Jest to szczególnie ważne, gdy pierwszy kontakt z osobą pokrzywdzoną następuje natychmiast po doświadczeniu przez nią przemocy lub w miejscach publicznych.

6. Poproś osobę, aby krótko opisała, co się stało. Używaj prostych form nawiązania rozmowy, aby osoba mogła poczuć, że odzyskuje kontrolę nad swoją sytuacją (np. Co byś teraz chciał/a? Potrzebujesz wody?).
7. Dokonaj indywidualnej oceny: czy osoba ma jakieś konkretne potrzeby w zakresie wsparcia lub ochrony? Czy osoba jest szczególnie narażona na powtarzającą się przemoc lub wtórną wiktymizację?
8. Uznaj doświadczenie osoby pokrzywdzonej, dziękując jej za podzielenie się nim z tobą. Zapewnij poufność podczas rozmowy.
9. Jeśli to możliwe, poinformuj o dalszych krokach i swojej roli w tym procesie. Ważne jest, aby osobie pokrzywdzonej zawsze towarzyszyła osoba jej znana.

31

Jak rozpoznać przestępstwo z nienawiści wobec osób LGBT?

Nawet jeśli osoby pokrzywdzone znajdują w sobie siłę, aby zgłosić przestępstwo z nienawiści, nie wszystkie będą otwarcie mówić o swojej tożsamości lub o szczegółach zdarzenia, które mogłyby sugerować, że jest to przestępstwo motywowane uprzedzeniami. Nie tylko większość osób nie czuje się swobodnie, mówiąc o swojej tożsamości i życiu osobistym służbom i generalnie obcym ludziom, ale może również nie być świadoma, czym jest przestępstwo z nienawiści i jakie szczegóły mogą być istotne. Jeśli podejrzewasz, że zgłoszone zdarzenie jest przestępstwem motywowanym uprzedzeniami wobec osób LGBT, zwróć uwagę na poniższe wskazania.

Zapamiętaj! Zawsze zadawaj pytania dotyczące kontekstu wydarzenia, a nie tożsamości osoby i jej życia prywatnego (chyba, że jest to niezbędne ze względu na charakter przestępstwa).

Silne wskazania na przestępstwo motywowane uprzedzaniem wobec osób LGBT

Badania i wywiady z osobami pokrzywdzonymi sugerują, że w większości przestępstw motywowanych uprzedzeniami wobec osób LGBT:

- Jest ono popełniane przez nieznaną sprawców w miejscach publicznych, wewnątrz budynku lub na zewnątrz – należy zwrócić uwagę na to, czy ataki miały miejsce w pobliżu miejsca gromadzenia się społeczności LGBT (kluby, bary, centra społeczne, pikiety) lub własnego domu
- osoba może być pokrzywdzona przestępstwem motywowanym uprzedzeniami wobec osób LGBT ze względu na swoją ekspresję płciową: ubiór, zachowanie, symbole LGBT (tęczowe znaczki/wstążki/ubrania, różowe lub czarne trójkąty)
- osoba pokrzywdzona jest aktywistą/ką LGBT lub brała udział w działaniach promujących prawa osób LGBT w chwili zdarzenia
- osoba pokrzywdzona przebywała w towarzystwie partnera/rki tej samej płci
- prawie zawsze obejmują język homofobiczny i/lub transfobiczny, obelgi i słowne upokarzanie przed atakiem fizycznym lub w jego trakcie – zapytaj osoby pokrzywdzone i świadków/iń, czy pamiętają słowa sprawcy
- są dokonywane przed, w trakcie, a zwłaszcza po ważnych wydarzeniach dla społeczności LGBT – takich jak parada lub marsz równości czy inna demonstracja/protest;
- są popełniane, gdy znacząco wzrasta widzialność osób LGBT w sferze publicznej lub w mediach: np. podczas publicznych debat i dyskusji politycznej na temat praw osób LGBT
- sprawca należy do zorganizowanej grupy szerzącej nienawiść, znanej z homofobicznej i transfobicznej mowy nienawiści – zbadaj, czy eksponuje/prezentuje jakiegokolwiek symbole, wskazujące na przynależność do zorganizowanej grupy nienawiści lub czy identyfikuje się z którąkolwiek z tych grup w mediach społecznościowych

- sprawca nie wykazywał żadnych motywów finansowych ani innych w przypadku popełnienia przestępstwa (brak kradzieży)
- w przeciwieństwie do rasistowskich przestępstw z nienawiści, przestępstwa z nienawiści wobec LGBT mogą się zdarzyć w domu osoby pokrzywdzonej, a sprawca może być członkiem rodziny.

Dokumentowanie przestępstw z nienawiści

- Co udokumentować podczas wywiadu
- Czy osoba pokrzywdzona czuje, że przestępstwo było motywowane uprzedzeniem wobec osób LGBT? Jeśli tak, udokumentuj, dlaczego uważa, że jest pokrzywdzona homofobicznym/transfobicznym przestępstwem.
- Jeżeli osoba pokrzywdzona jest osobą transpłciową, której dokumenty nie odzwierciedlają jej tożsamości płciowej, koniecznie zaznacz tożsamość płciową danej osoby. Nawet jeśli formularz raportu wymaga podania płci biologicznej tej osoby, w opisie należy podać jej tożsamość płciową.
- Udokumentuj, jakiego rodzaju obrażeń doznała osoba pokrzywdzona (jeśli jakieś są), włącznie z jej stanem emocjonalnym.
- Zapisz szczegółowy opis przemocy i sprawcy (sprawców). Czy osoba pokrzywdzona zna sprawcę (sprawców) lub czy spotkali się wcześniej?
- Zannotuj, czy miejsce popełnienia przestępstwa ma jakiegokolwiek znaczenie dla społeczności, do której należy osoba pokrzywdzona. Jeśli tak (bar, wydarzenie publiczne związane z osobami LGBT, pikiety), wyjaśnij jego znaczenie.
- Czy osoba pokrzywdzona była sama, gdy została zaatakowana?
- Czy byli jacyś świadkowie w okolicy? Czy możesz do nich dotrzeć?

Zwracanie się do społeczności LGBT

34

Organizacje pozarządowe LGBT mogą odgrywać ogromną rolę w całym procesie zgłaszania przemyśli, dochodzenia i udzielania wsparcia osobom pokrzywdzonym. Jeśli pracujesz w instytucji publicznej zajmującej się wsparciem osób pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami, skontaktuj się z lokalną lub najbliższą organizacją LGBT. Oto kilka sugestii, jak zwracać się do społeczności LGBT i w jaki sposób z nią współpracować.

Sugestie dotyczące zwracania się do społeczności LGBT

- Rząd, lokalne władze, Rzecznik Praw Obywatelskich, policja i/lub prokurator mogą zwrócić się do społeczności LGBT o podjęcie działań mających na celu zapewnienie relacji w mediach na temat przypadków skutecznego ścigania przestępstw z nienawiści o charakterze homofobicznym i transfobicznym. Mogą zwrócić się do organizacji pozarządowych LGBT o wsparcie i wspólnie potępić przestępstwo z nienawiści, które miało miejsce. To zachęci inne osoby pokrzywdzone do zgłaszania przestępstw motywowanych uprzedzeniami w przyszłości, bez względu na ich podłoże.
- Policja i/lub prokuratura mogą współpracować ze społecznością LGBT i/lub organizacjami pozarządowymi LGBT w poprzedzającym proces postępowaniu przygotowawczym, w celu zebrania informacji, znalezienia świadków, sprawców lub aby ogólnie nawiązać dialog ze społecznością LGBT i budować zaufanie do organów ścigania.
- Świadczeniodawcy, ośrodki wsparcia dla osób pokrzywdzonych, organizacje pozarządowe LGBT, policja i prokuratura mogą wspólnie uczestniczyć w szkoleniach i warsztatach, aby budować wzajemne zaufanie, wymieniać doświadczenia i najlepsze praktyki.

- Funkcjonariusze/ki policji, w szczególności pracujący w lokalnych społecznościach, mogą nawiązywać osobiste kontakty z członkami lokalnej społeczności LGBT, w szczególności liderami/rkami społeczności LGBT i organizacjami pozarządowymi, aby zrozumieć ich potrzebę zwiększenia zaufania do organów ścigania poprzez zwracanie się w profesjonalny i pełen szacunku sposób.
- Świadczeniodawcy, policja, prokuratura i ośrodki wsparcia dla osób pokrzywdzonych powinny posługiwać się językiem szanującym i wrażliwym na kwestie płci: zapoznaj się z tym, co to jest język wrażliwy na kwestie płci, sprawdzając słowniczek w tym poradniku. Zawsze unikaj obraźliwych słów, nawet gdy rozmawiasz ze współpracownikami/czkami lub uważasz, że nie ma w pobliżu osoby LGBT.

35

Perspektywa osoby pokrzywdzonej

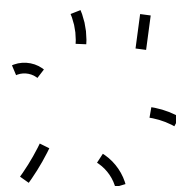
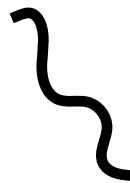
36

Reakcje na przestępstwa motywowane uprzedzeniami i przemoc w ogóle mogą się różnić w zależności od osoby. Ważne jest, aby pamiętać, że chociaż czasami dana osoba może być postrzegana jako stabilna, to w rzeczywistości mogła doświadczyć czegoś znacznie większego niż tylko stresujące zdarzenie.

Osoby doświadczające przemocy motywowanej uprzedzeniami często doświadczają traumy i skrajnego niepokoju, nawet jeśli nie nastąpiła żadna krzywda fizyczna. W przeciwieństwie do typowej brutalnej zbrodni, przestępstwa motywowane uprzedzeniami wpływają na najgłębsze emocje osoby pokrzywdzonej, ponieważ motywem ataku była ich tożsamość lub osobowość. Łącząc to z traumą i lękiem spowodowanym samą przemocą, osoba pokrzywdzona może poczuć się bezsilna, stracić poczucie bezpieczeństwa i mieć stałe poczucie zagrożenia, nawet jeśli sprawca zostanie złapany. Postępująca procedura karna jest kolejnym ogromnym stresorem dla osoby pokrzywdzonej, czasami tak silnym, że nie chce ona współpracować z żadną z zaangażowanych stron, nawet jeśli robią one wszystko dla jej dobra i społeczeństwa jako całości.

Osoby pokrzywdzone są w postępowaniu karnym pod wpływem stresu, ponieważ oczekuje się, że opowiedzą o doświadczonej przemoc (często wielokrotnie podczas postępowania karnego), co jest również nazywane wtórną wiktyimizacją. Jednocześnie różne osoby mogą mieć bardzo odmienne reakcje, a niektóre z nich niekoniecznie muszą doświadczać traumy lub lęku. To, że osoba pokrzywdzona nie doświadczyła traumy lub nie wyraża pewnych oznak lęku, nie oznacza wcale, że przestępstwo z nienawiści, którego doświadczyła, jest mniej ważne.

Poniższy opis to prawdziwa historia opisująca tylko jeden z wielu możliwych rodzajów reakcji na przemoc z nienawiści. Czasami osoby w podobnych sytuacjach decydują się nie rozmawiać o tym z nikim. Jeśli osoba pokrzywdzona otworzyła się przed tobą i zgłosiła przestępstwo z nienawiści, wymagało to wiele odwagi i siły. Imiona osób zostały zmienione w celu ochrony ich prywatności

Historia przestępstwa z nienawiści z perspektywy osoby pokrzywdzonej

37

Paula jest dwudziestoparolatką. To wyzwolona i dumna lesbijka, zaangażowana w życie swojej lokalnej społeczności LGBT – regularnie uczestniczy w imprezach LGBT, chodzi dumnie w Paradzie Równości ze wszystkimi swoimi przyjaciółmi i rodziną i wszyscy, których zna, wiedzą o jej orientacji. Nigdy się nie chowa, całując się ze swoją dziewczyną w miejscach publicznych. Podobnie jak wiele osób w jej wieku, czasami wychodzi w sobotnią noc ze swoją dziewczyną i innymi przyjaciółmi do barów i klubów. W tę sobotę postanowiła pójść do bardzo popularnego klubu, w którym była już kilka razy. Nie był to bar LGBT, ale wielu jej przyjaciół LGBT było tam stałymi bywalcami. Paula i jej dziewczyna przyszły trzymając się za ręce, spotkały przyjaciół w klubie i wydawało się, że wszyscy będą się dobrze bawić. Paula i jej dziewczyna tańczyły razem i całowały się wiele razy.

Później tego wieczoru mężczyzna w wieku zbliżonym do wieku Pauli podszedł do niej i chciał z nią flirtować. Ponieważ był zbyt wulgarny, Paula nie była zbyt uprzejma w swoim odrzuceniu. Nie widziała go już więcej, aż do wczesnego ranka, kiedy opuszczała klub ze swoją dziewczyną. Czekał na Paulę z dwoma swoimi przyjaciółmi na parkingu obok klubu. Jego przyjaciele rozłączyli Paulę i jej dziewczynę, a mężczyzna zaczął upokarzać i grozić wszelkiego rodzaju seksistowskimi i homofobicznymi wyzwiskami. Wkrótce potem nastąpiły ciosy. Mężczyzna uderzył ją kilka razy i wkrótce znalazła się na ziemi. Jej dziewczyna była świadkiem tego wszystkiego i ciągle krzyczała. Krótco potem, gdy Paula leżała już na ziemi, jedna z przyjaciółek, Sara, która była z nimi w klubie, zauważyła, co się dzieje. Sara, która widziała już kilka razy wcześniej homofobiczną przemoc, ostrzegła sprawców, aby zaprzestali przemoc wobec Pauli i jej dziewczyny, ale mężczyzna, który zaatakował Paulę, zaczął również obrażać Sarę. Przemoc się nasiliła, ale Sara była w stanie się obronić, a przyjaciele sprawcy interweniowali i postanowili go stamtąd zabrać. Na szczęście, w pobliżu byli wtedy także inni ludzie, ktoś już wezwał policję i karetkę pogotowia. Obie służby przyjechały

bardzo szybko. Paula wciąż leżała na ziemi, zszokowana, posiniaczona i z krwiakiem na czole. Czuła się jednocześnie bezradna i wściekła, ale w tamtej chwili nic nie mogła zrobić. Jej dziewczyna też była w traumie. Obie płakały. Ich przyjaciółka Sara była w najtańszym stanie szoku. Inaczej reagowała na traumę i próbowała rozmawiać ze wszystkimi ludźmi wkoło. Kiedy przyjechała policja, zapytała, co się stało. Wszyscy świadkowie wyraźnie stwierdzili, że Paula i jej dziewczyna są parą lesbijek, które były słownie nękanie i upokarzane przez nieznanego mężczyznę ze względu na ich orientację seksualną, zanim zaatakował on Paulę werbalnie i fizycznie. Po ataku Sara była pierwszą osobą, która skontaktowała się z organizacjami pozarządowymi i pomogła w śledztwie, utrzymując kontakt ze wszystkimi świadkami.

Paula i jej dziewczyna na początku chciały tylko pomocy medycznej i odmówiły kontaktu z kimkolwiek. Za tydzień później były gotowe współpracować i poprosiły organizacje pozarządowe o wsparcie prawne i psychospołeczne.

Doświadczenie traumatycznego zdarzenia może spowodować fizyczne, emocjonalne lub psychiczne obrażenia, niezależnie od tego, czy podczas ataku doszło do obrażeń ciała. W bardziej poważnych sytuacjach może powstać zespół ostrego stresu pourazowego (PTSD). Choć reakcje osób pokrzywdzonych na traumatyczne przeżycia są indywidualne i w związku z tym mogą być różne, to można je pogrupować w kilka kategorii. Większość reakcji osób pokrzywdzonych stanowi kombinację następujących kategorii:

Reakcje emocjonalne – strach, wstyd, lęk, bezradność, brak poczucia bezpieczeństwa, smutek, depresja, poczucie utraty kontroli, atak paniki, poczucie winy, brak zaufania do innych ludzi, nadwrażliwość, ciągłe zmiany nastroju i inne intensywne reakcje emocjonalne

Reakcje fizyczne – zawroty głowy, drżenie ciała, napięcia mięśniowe, zaburzenia psychoruchowe, pocenie się (szczególnie dłonie), bóle głowy, wysoka wrażliwość na światło, uczucie zimna w dolnej części

ciała (szczególnie w stopach), kołatanie serca, wysokie ciśnienie krwi, niski poziom cukru we krwi, problemy trawienne, nadpobudliwość, trudności w mówieniu, trudności w oddychaniu, różne etapy wstrząsu

Reakcje behawioralne – powściągliwość: odmowa komunikacji, izolacja, płacz, agresja, wybuchy słowne, zniecierpliwienie, nadużywanie narkotyków lub alkoholu, samookaleczenie, próba samobójcza

Reakcje poznawcze – dezorientacja, zagubienie, trudności z koncentracją, trudności w mówieniu, zapominanie, rozproszenie uwagi⁴

Jeśli martwisz się o zdrowie psychiczne osoby pokrzywdzonej lub podejrzewasz, że dana osoba może mieć skłonności samobójcze, zareaguj szybko, kontaktując się z osobą specjalizującą się w profilaktyce samobójczej. Na końcu tego poradnika można znaleźć listę kontaktową dla wsparcia osób LGBT. Jeśli pomoc jest potrzebna natychmiast, skontaktuj się z linią całodobową:

Konkretne reakcje osób pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami w postępowaniu karnym

Podczas pracy z osobami doświadczającymi przemocy motywowanej uprzedzeniami i dyskryminacji, należy pamiętać, że:

- osoba pokrzywdzona może nie być w stanie przywołać żadnych lub wystarczających informacji o zdarzeniu;
- osoba pokrzywdzona może nie być w stanie podać szczegółowego i precyzyjnego oświadczenia;

⁴ Źródło klasyfikacji: Hamer Vidmar, Nikica 2016. „Leczenie osób pokrzywdzonych przestępstw z nienawiści wobec osób LGBTIQ”. Zaprezentowano na szkoleniu dla słuchaczy/ek Akademii Policynjnej, 23 maja, Zagrzeb, Chorwacja

- oświadczenia osoby pokrzywdzonej mogą być szczegółowo i precyzyjnie opisane w pewnych momentach zdarzenia, ale bardzo niejasne lub sprzeczne w innych (np. osoba pokrzywdzona może szczegółowo przywołać opis atakującego, ale nie wie, co się stało po ataku);
- osoba pokrzywdzona może skupić się na szczegółach nieistotnych dla postępowania karnego;
- osoba pokrzywdzona może wydawać się zdezorientowana i zdekoncentrowana;
- osoba pokrzywdzona może zaprzeczyć, że ma coś wspólnego z przestępstwem z nienawiści;
- osoba pokrzywdzona mogła doświadczyć napaści na tle seksualnym, ale mówi tylko o fizycznym aspekcie ataku;
- osoba pokrzywdzona może mieć problemy ze zrozumieniem pytań;
- osoba pokrzywdzona może wydawać się zdezorientowana podczas rozmowy;
- niektóre osoby mogą być na celowniku z wielu powodów (np. płeć, religia, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność lub status uchodźcy) – upewnij się, że wszystkie są rozpoznane;
- osoba pokrzywdzona może mieć problemy zdrowotne z powodu stresu podczas składania zeznań (np. drgawki, gwałtowne wybuchy lub skrajny lęk, który może prowadzić do ataku paniki);
- osoba pokrzywdzona może wydawać się nieskupiona i/lub tracić koncentrację podczas rozmowy;
- osoba pokrzywdzona może doświadczyć przebiegłości z ataku podczas rozmowy;
- osoba pokrzywdzona może wydawać się pozbawiona emocji lub jakby nie obchodziło jej, co się stało;
- osoba pokrzywdzona może mieć problemy z mówieniem;
- osoba pokrzywdzona może opisać doświadczoną przemoc w sposób sugerujący, że stało się to innej osobie (np. mówiąc w trzeciej osobie);
- osoba pokrzywdzona może wydawać się wroga i nieufna;
- osoba pokrzywdzona może być pod wpływem leków, nadużywać substancji odurzających lub alkoholu.

Wspieranie osób pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami wobec osób LGBT

Z badań wynika, że doświadczenie przemocy ma wpływ na osoby, które jej doświadczają. Powszechnym jest wpływ takiego zdarzenia na samopoczucie. Blisko 70% osób wskazuje jednak na to, że atak miał wpływ na ich życie w większym zakresie niż ten związany z emocjami i samopoczuciem. 47% wskazuje na negatywny wpływ na życie osobiste i społeczne, 7% na sytuację rodzinną, 5,6% na sytuację w pracy a 4% na społeczność LGBT.

Można domniemywać, że właśnie z powodu odczuwania tych trudności, osoby doświadczające ataków szukają pomocy w blisko 70% przypadków, ale najczęściej wśród osób bliskich i rodziny (49%), ewentualnie u psychologa (ponad 21%). Tylko w 6% osoby zgłaszają się do organizacji pozarządowych.

Tymczasem to właśnie organizacje pozarządowe pracujące na rzecz osób LGBT są odpowiednio wyposażone w umiejętności i zasoby, które mogą zostać wykorzystane do realnego wsparcia.

Wciąż nie ma systemu ochrony praw osób LGBT, także w zakresie przeciwdziałania przemocy, który mógłby doprowadzić do tego, że osoby pracujące w instytucjach publicznych, w których można uzyskać wsparcie w związku z doświadczaną przemocą.

Wszystkim osobom pokrzywdzonym w postępowaniu karnym, czyli również osobom pokrzywdzonym przestępstwami z nienawiści oraz osobom pokrzywdzonym przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami wobec osób LGBT, w tym także członkom ich rodzin (partnerom/rkom, rodzicom/opiekunom i/lub dzieciom), przysługuje prawo do poufnych, publicznych świadczeń pomocy (Dyrektywa o Prawach Osób Pokrzywdzonych, art. 8). Świadczenia te obejmują: dostarczanie

informacji na temat postępowania karnego; udzielanie porad, wsparcia emocjonalnego i psychologicznego oraz, w razie potrzeby, praktycznego lub specjalistycznego wsparcia, aby ułatwić radzenie sobie z konsekwencjami przestępstwa, a także zbliżającym się lub trwającym postępowaniem karnym.

Podstawowe wsparcie dla wszystkich osób pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami, zgodnie z Dyrektywą o Prawach Osób Pokrzywdzonych, obejmuje:

Wsparcie emocjonalne – słuchanie, dostarczanie empatii i okazywanie uczuć

Wsparcie informacyjne – udzielanie podstawowych informacji, wskazówek lub porad dotyczących ich praw i dostępnych usług wsparcia

Wsparcie instrumentalne – zapewnienie zasobów materialnych zgodnie z potrzebami osoby pokrzywdzonej

Towarzystwo – pomoc osobom pokrzywdzonym w odzyskaniu kontroli nad ich życiem. Obejmuje też angażowanie osoby pokrzywdzonej w działania wraz z tymi, którzy udzielają wsparcia.

To podstawowe wsparcie powinno być dostępne od najwcześniejszej możliwej chwili – po popełnieniu przestępstwa – bez względu na to, czy przestępstwo zostało zgłoszone organom ścigania, czy nie – oraz trwać stosowny czas po wydaniu ostatecznego wyroku, w zależności od indywidualnych potrzeb osoby pokrzywdzonej. Osoba pokrzywdzona powinna również otrzymać wsparcie w momencie, gdy sprawca zostaje zwolniony zarówno z aresztu, jak i więzienia.

Zarówno publiczne instytucje stanowiące ośrodki wsparcia osób pokrzywdzonych, jak i organizacje pozarządowe powinny informować osoby pokrzywdzone o wszystkich przysługujących im świadczeniach. Dlatego muszą ściśle współpracować. Osoby pokrzywdzone, które doznały poważnej krzywdy lub są szczególnie narażone, mogą wymagać dodatkowych usług wsparcia ze względu na swoje szczególne potrzeby. Szczególnie narażone grupy LGBT to te doświadczające przemocy motywowanej uprzedzeniami, które mogą być narażone na

powtarzającą się przemoc, dlatego zawsze powinny mieć zapewnioną specjalistyczną pomoc:

- Osoby, które były systematycznie wykorzystywane i zagrożone przez tę samą osobę/osoby
- Osoby doświadczające długotrwałego wykorzystywania psychicznego
- Osoby, które były już wcześniej pokrzywdzone przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami
- Osoby, które osobiście znają swoich sprawców
- Osoby doświadczające przemocy domowej i w relacjach intymnych
- Osoby, które są również pracownikami/cami seksualnymi
- Osoby, które doświadczyli napaści na tle seksualnym i / lub gwałtu
- Osoby małoletnie
- Osoby, które są również uchodźcami/czyniami
- Osoby z niepełnosprawnością fizyczną / umysłową / poznawczą

To wyspecjalizowane wsparcie powinno zawsze opierać się na indywidualnych potrzebach osób pokrzywdzonych i na ciężarze przestępstwa. Główną rolą specjalistycznego wsparcia jest przezwyciężenie lub zapobieganie traumie lub innym formom długotrwałej krzywdy wynikającej z przestępstwa.

Pamiętaj, że wywiady z osobami doświadczającymi przemocy seksualnej są bardzo delikatne, a osoby pokrzywdzone powinny mieć swobodę w podejmowaniu decyzji dotyczących rozmów o płci.

Rodzaje specjalistycznego wsparcia:

- 44
- Zapewnienie opieki po traumie
  - Zapewnienie schronienia i/lub bezpiecznego miejsca
  - Zapewnienie natychmiastowej pomocy medycznej
  - apewnienie natychmiastowego poradnictwa psychologicznego
  - Przeprowadzanie badań lekarskich i sądowych dla osób pokrzywdzonych gwałtów i napaści na tle seksualnym
  - Zapewnienie konkretnych usług dla dzieci i małoletnich
  - Zapewnienie środków pozwalających osobom pokrzywdzonym być słyszanyymi bez obecności sprawcy (sprawców) w tej samej przestrzeni fizycznej

Specyfika współpracy z osobami pokrzywdzonymi przestępstwami motywowanymi homofobią / transfobią

- 45
- Nie zakładaj, że każda osoba LGBT jest otwarta wobec wszystkich w temacie swojej seksualności lub tożsamości płciowej. Upewnij się, że osoby pokrzywdzone czują się dobrze i bezpiecznie oraz że mogą ci zaufać.
  - Pamiętaj, że dowód osobisty nie zawsze odzwierciedla prawdziwą tożsamość płciową danej osoby. Niektóre osoby transpłciowe mają tożsamość płciową, która nie jest zgodna z ich oficjalnym nazwiskiem lub płcią. Słuchaj aktywnie i używaj zaimków tej samej płci co osoba, z którą rozmawiasz.
  - Pamiętaj, że nie każda osoba LGBT identyfikuje się ze słowem lub terminem, który jest ci znany. Niektóre znane ci słowa mogą być uznane za obraźliwe. Jeśli nadal nie masz pewności, jak dana osoba identyfikuje się, jeśli chodzi o płeć lub seksualność, możesz zapytać profesjonalnie i z szacunkiem: „Jak się identyfikujesz, jeśli chodzi o twoją płeć lub seksualność?”.
  - Jeśli nie rozumiesz czegoś dotyczącego tożsamości danej osoby, najlepiej zapytać w sposób profesjonalny i pełen szacunku. Jeśli popełnisz błąd, to kiedy tylko stanie się oczywisty lub zostanie wskazany, po prostu przeproś.
  - Ochrona prywatności jest niezwykle ważna podczas pracy z osobami LGBT. Ujawnienie niektórych danych osobowych może mieć ogromny wpływ na życie danej osoby. Pamiętaj, zrób wszystko, aby chronić prywatność osoby pokrzywdzonej i zawsze ją o tym zapewnij.

Lista kontaktów

46

Wczesne zaangażowanie w kontakt z organizacjami pozarządowymi LGBT ma zasadnicze znaczenie dla zmniejszenia strachu, nieufności i nieporozumień pomiędzy osobami pokrzywdzonymi a funkcjonariuszami władzy, kiedy przestępstwa postrzegane są jako homofobiczne lub transfobiczne. Aby pokonać te przeszkody, współpraca między policją i/lub prokuraturą z jednej strony a organizacjami pozarządowymi i ośrodkami wsparcia dla osób pokrzywdzonych z drugiej strony musi okazać się korzystna zarówno dla osób pokrzywdzonych, jak i organów ścigania. Współpraca ta obejmuje wymianę informacji na temat najlepszych praktyk, kampanie podnoszące świadomość w celu walki z problemem niewystarczającego zgłaszania, badania, edukację i szkolenia, a wreszcie inicjatywy polityczne dotyczące dalszej ochrony prawnej.

Poniżej znajduje się lista organizacji pozarządowych, świadczących usługi prawne oraz wsparcie psychologiczne lub psychospołeczne osobom pokrzywdzonym przestępstw z nienawiści i dyskryminacji wobec osób LGBT. Organizacje pozarządowe ściśle współpracują z ośrodkami wsparcia osób pokrzywdzonych.

Stanowczo zalecamy, aby osoby pokrzywdzone otrzymywały informacje na temat bezpłatnego i dostępnego wsparcia prawnego i psychologicznego.

Organizacje Pozarządowe

STOWARZYSZENIE LAMBDA WARSZAWA

Telefon Zaufania ogólnopolski, pomoc psychologiczna i prawna
Warszawa
(22) 628 52 22 - poniedziałek-piątek,
w godzinach 18-21
www.lambdawarszawa.org/
poradnictwo@lambdawarszawa.org
prawo@lambdawarszawa.org
Facebook: @lambda.warszawa

KAMPANIA PRZECIW HOMOFOBII

pomoc prawna i psychologiczna
Warszawa
(22) 423 64 38
www.kph.org.pl/
bezpieczniej@kph.org.pl
prawo@kph.org.pl
Facebook: @lgbt.kph

STOWARZYSZENIE TĘCZÓWKA

pomoc psychologiczna, grupy wsparcia
Katowice
698292506
www.teczowka.org.pl/
kontakt@teczowka.org.pl
facebook: @stowarzyszenie.teczowka

FUNDACJA NA RZECZ RÓWNOŚCI

pomoc prawna i psychologiczna dla osób doświadczających dyskryminacji
Wrocław
505 576 516
fnrr.org/
rownosci@gmail.com
Facebook: @Fundacja.na.Rzecz.Rownosci

PRACOWNIA RÓŻNORODNOŚCI

Stowarzyszenie Na Rzecz Lesbijek, Gejów,
Osób Biseksualnych, Osób Transpłciowych
Oraz Osób Queer
Toruń
668876075
www.spr.org.pl/
pracowniaroznorodnosc@gmail.com
FACEBOOK: @spr.lgbtq

STOWARZYSZENIE GRUPA STONEWALL

pomoc psychologiczna, prawna, wsparcie
Poznań
739 039 687
grupa-stonewall.pl
kontakt@grupa-stonewall.pl
Facebook: @grupastonewall

STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB LGBT TOLERADO

pomoc psychologiczna i prawna
Gdańsk
604 435 122
tolerado.org/
tolerado@tolerado.org
Facebook: @
toleradostowarzyszenie?fref=ts

STOWARZYSZENIE RODZIN I PRZYJACIÓŁ OSÓB HOMOSEKSUALNYCH, BISEKSUALNYCH I TRANSPLCOWYCH "AKCEPTACJA"

wsparcie dla rodzin i bliskich osób LGBT
www.akceptacja.org/
biuro@akceptacja.org
Facebook: @Akceptacja

FUNDACJA TRANS-FUZJA

pomoc psychologiczna i prawna
Warszawa oraz grupy wsparcia w innych miastach
transfuzja.org/
kontakt@transfuzja.org
Facebook: @FundacjaTransFuzja

FUNDACJA NA RZECZ RÓŻNORODNOŚCI POLISTREFA

Kraków
691789579
www.polistrefa.pl/
fundacja@polistrefa.pl
Facebook: @fundacja.polistrefa

STOWARZYSZENIE "FABRYKA RÓWNOŚCI"

pomoc psychologiczna i prawna, grupy wsparcia
Łódź
517170035
rownasie.pl/
poczta@rownasie.pl
Facebook: @FabrykaRownosci

POLSKIE TOWARZYSTWO PRAWA ANTYDYSKRYMINACYJNEGO

pomoc prawna dla osób doświadczających dyskryminacji
(22) 498 15 26
www.ptpa.org.pl/
maszprawo@ptpa.org.pl
Facebook: @StowarzyszeniePTPA

FUNDACJA FEMINOTEKA

pomoc dla osób doświadczających przemocy
Warszawa
720 908 974 (wtorki, środy i czwartki w godzinach 13-19)
feminoteka.pl
Facebook: @FundacjaFeminoteka/

FUNDACJA CENTRUM PRAW KOBIEC

pomoc prawna, psychologiczna, schronienie
22 652-01-17
www.cpk.org.pl/
sekretariat@cpk.org.pl
Facebook: @Centrum.Praw.Kobiet

OGÓLNOPOLSKIE POGOTOWIE DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE

"Niebieska Linia"
22 668-70-00
www.niebieskaLinia.pl
pogotowie@niebieskaLinia.pl

STOWARZYSZENIE NA RZECZ PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE "Niebieska Linia"

22 499-37-33
www.niebieskaLinia.org
info@niebieskaLinia.org

SPECJALISTYCZNE OŚRODKI WSPARCIA DLA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE

aktualna lista wszystkich ośrodków znajduje się na stronie:
www.mpips.gov.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-nowa/osoby-dotkniete-przemoca-w-rodzinie/baza-teleadresowa/

ORGANIZACJE I PODMIOTY DZIAŁAJĄCE NA RZECZ OSOBOM POKRZYWDZONYM PRZESTĘPSTWAMI FINANSOWANE Z FUNDUSZU POMOCY POKRZYWDZONYM ORAZ POMOCY POSTPENITENCJARNEJ

aktualna lista znajduje się na stronie:
www.mpips.gov.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-nowa/osoby-dotkniete-przemoca-w-rodzinie/baza-teleadresowa/

SERWIS DLA OSÓB POKRZYWDZONYCH PRZESTĘPSTWAMI

funduszsprawiedliwosci.gov.pl

Ten przewodnik został opracowany przez zespół projektu Come Forward, którego celem jest zapewnienie osobom pracującym z osobami pokrzywdzonymi przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami praktycznego narzędzia pozwalającego dostosować się do konkretnych potrzeb osób LGBT pokrzywdzonych przestępstwami. Zapewnia specjalistom/tkom pracującym z osobami pokrzywdzonymi i świadkami w instytucjach i organizacjach, gdzie można zgłaszać przestępstwa i otrzymywać wsparcie (policja, prokuratura, organizacje pozarządowe itp.) proste i istotne informacje, potrzebne do lepszego zrozumienia przemocy transfobicznej i homofobicznej, doświadczeń i perspektyw osób pokrzywdzonych oraz także jak zapewnić maksymalne wsparcie i bezpieczeństwo osobom pokrzywdzonym. Zawiera również szczegółowe i praktyczne wytyczne oraz wskazówki dotyczące pracy i komunikowania się z osobami LGBT pokrzywdzonymi przestępstwami, biorąc pod uwagę ich specyficzne potrzeby i podatność na zagrożenia.

ISBN: 978-83-950283-3-5